

Norsk Folketidning

Bladet udkommer hver Urdag og koster for Fjerdingaaret paa fint Papir 48 f (Postporto 8 f), simplere Papir 30 f (Postporto 5 f).

No. 23.

Kristiania den 6 Juni 1868.

3^{die} Harg.

Indhold:

Rektor Hans Holmboe (med Portræt). — Fra Wisconsin. — De sidste Begivenheder. — Nyheder.

Rektor Hans Holmboe.

Den Hædersmand, hvis Billede idag bydes vore Læsere, Rektor Hans Holmboe, er født paa Gaarden Orvig i Trondenes Sogn paa Hindøen den 8de Oktober 1798 af Forældrene Missionskasserer, Foged i Senjen, Jens Holmboe og Anna Margreta, f. Jrgens. I sit 20de Aar, 1818, blev han Student fra Trondhjems Skole og begyndte strax at studere Filologi. Til sit Underhold maatte han tjene Penge ved at undervise Andre og fik derfor Andeneramen først i 1821, blev derefter det følgende Aar ansat som Lærer ved Overlærer Møllers nyoprettede Skole i Kristiania, hvor han imidlertid kun forblev til April 1824, da han, skjønt bare Student, blev udnævnt til Overlærer ved den da oprettede Middelskole paa Kongsberg. Alt om Høsten det følgende Aar blev han konstitueret som Rektor ved Bergens Kathedralskole med Tilfagn om fast Ansættelse i Embedet, saasnart han havde underkastet sig filologisk Embedsexamen; hertil havde han Tjenestefrihed i den første Halvdel af Aaret 1829, hvorpaa han i Juni s. A. tog Embedsexamen med bedste Karakter, og den 8de Juni 1830 blev han udnævnt til Rektor, i hvilken Stilling han stod, til han tog Afsted i Aaret 1862.

Sin Virksomhed ved Bergens Skole begyndte den unge Rektor under mange Vanskeligheder. „Skulde han — siger Stiftsprovst Jensen i sin Selvbioграфи i Illustr. Nyhedsbl. — udrette Noget eller endog blot bestaa som Bestyrer, maatte han optræde reformatorisk. Men paa den anden Side gjaldt det at gaa frem med den største Forsagelse og Betænksomhed; det gjaldt næsten at lade det Gamle dø i dets Orden, for i den nye Slægt at opdrage sig en frisk og stærk Bærer af den Tingenes Orden, som her maatte bringes i Gang.“ Skolen befandt sig nemlig den Gang nær i Dødsstilstand, idet den nitiaarige Professor F. C. H. Arenz, der i omtrent halvhundred Aar havde forestaaet dens Bestyrelse, for lang Tid tilbage havde mistet Evnen til at holde Løjerne endog blot nogenlunde klare. Som Følge heraf vare baade Gutterne og endel af Lærerne komne i Bane med at gjøre noget helt Andet end sin Pligt i Skolens Gjerning, og fremfor Alt vilde Ingen af dem være Ly-

dighed underkastet. Til disse Vanskeligheder ved selve Skolen kom for Holmboe videre den Anseelse, hvori Embedsstanden paa den Tid stod i Bergen, idet dens fremragende Dannelse, de højere Embedsmænds Alder og Embedsaar og endelig mange af disses Dygtighed og Begavelse havde frembragt megen Værfrygt og Respekt for Standen. „Med Bisopper — siger Jensen — som Brun, Paveis og Neumann, Stiftamtmand som Christie og Haagerup, Skolemænd som Arenz, Winding og Sagen kunde man ikke andet end se op til Standen, og, manglende det end stunddom hist og her paa virkelig Overlegenhed, saa indgav de graa Haar en Afgtelse, som man i det i bedste Forstand loyale Bergen aldrig negter en hæderlig Alderdom.“ I hin Tid kunde man imidlertid i Bergen umulig tænke sig visse Embedsstillinger besat med Folk, „der endnu ikke havde faaet Rynker og graa Haar. En saadan Stilling var netop Rektorstillingen, og til denne kom nu en Mand paa mindre end 30 Aar, — en Mand, der snarere løb end gik gennem Gaderne, og i hvis Barnekammer der endnu ikke var begyndt at gaa en Bugge. Men saaledes var han, som nu kom, en ung, livlig, hjertevarm og for sin Skolegjerning ivrig og nidkjær Mand.“ Han begyndte ufortøvet med Forandringer, der gik ud paa at afskaffe gamle Uvaner og den bestaaende utilbørlige Frihedstil-

stand, fik saaledes strax indført en Kontrol med Clevernes daglige Flid, hvis Virkning snart blev mærket i det slappe Skoleliv. Orden blev indbragt med streng Overholdelse af Skoletiden, Forlystelserne sat indenfor en passende Grænse m. m. Imod en saadan Fremfærd ytrede sig imidlertid rimeligt nok — som altid, naar noget Nyt skal blive gennemført — megen Misnøje. Saavel Cleverne som „flere af de gamle Lærere saa hurt dertil, i den Grad endogsaa, at enkelte ikke engang var at formaa til at lystre Ordre“, og underligt var det ikke, at Clevernes Misfornøjelse blev baaret hjem til Forældrene, som ikke strax kunde billige Nødvendigheden af de nye Foranstaltninger. Men efterhaanden blev dog det Hele bedre. Med den ny Rektor var en ny Mand kommen ind i Skolen; „de gamle Lærere indsaa, at paa samme Tid, som den unge Bestyrer reformerede ikke af Tilbøjelighed, men af Nødvendighed, gik han saa staaenomt og saa humant frem som muligt, og man begyndte derfor at slutte sig til ham, flere med Høfagtelse og personligt Venkab. Ogsaa med Cleverne foregik der lidt efter lidt en lykkelig Forandring. I Længden er Tøjlesløshed usmagelig for alle Parter, og det ligger ganske vist i Clevernes Natur i Grunden at attraa og derfor ogsaa at føje sig ind under Tugt og Orden. Saaledes gik det nu ogsaa her; i Forstningen underkastede man sig, fordi man maatte, senere fordi man vilde. Rektors Navn blev opridset paa Skolens Indgangsdør med et draget Sværd over med den stolte Underskrift: Vivat rector! (Leve Rektor!) Og skal man dømmes Skolens Virken fra Clevernes Examener og senere offentlige Virksomhed, saa vil man snart finde, at Bergens Skole har hævdet en anseet Stilling i de 36 Aar, hvori Holmboe førte Styret, naar man ser hen til alle de Dimitterede — deres Tal er omt. 200 — der under ham fra Skolen er gaaet til Universitetet, og hvoraf Mange Landet rundt om indtager en betydningsfuld og hæderlig Stilling i Samfundet. Hertil har visse bidraget Sit den Grundighed, hvortil han førte Opdragelsen af Cleverne, den Sandhed og Renhed han stræbte efter at bringe ind i hele deres Holdning, saavel i deres moralske Betragtning som i det at tilegne sig Kundskabsmasserne paa en grej og frugtbringende Maade.

Endnu der foruden Holmboes Skolegjerning har baaret hans Navn viden om og har gjort det agtet og afholdt over det hele Land, er hans Virksomhed som Storthingsmand. Fra Bergen mødte han som Repræsentant paa

Rektor Hans Holmboe.

Thingene i Aarene 1833, 36, 42, 48, 51, 54, 59—60 og 62—63 samt paa de overordentlige Storting i 1837 og 1864. P. A. Jensen omtaler hans Storthingsfærd paa følgende Maade (Biografi i Mærk. Nordmænd): „Holmboe havde længe bevaret sin Ungdom; hans Ansuelser og Kamp dengang (1833) bære derfor et ungdommeligt Præg, det vil sige: de vare varme, men ofte heftige, frivillige, men stundom overspændte, hjælle, men maaske noget overilede. Han hørte paa en Maade til Oppositionen; derfor fik han ogsaa Plads i „Svartekommissionen“, hvor han — man forstaa det, som man vil — ikke stufede Bedkommendes Tillid. Egentlig Taler var han ikke, skjønt han talte efter Blikt og uden Frygt, saa ofte han ansaa det fornødent; hans Foredrag, den Gang især, var knudret og usikkert, grundigt vel, men mat; det lod i det Hele ikke ane den Forjæmperrøst, hvortil Sandheden i Sagen som i hans Sjæl siden har arbejdet hans Stemme op. Hver følgende Session i Thinget fandt ham modnere og modnere; der kom Klarhed i Blifket, Besindighed i Tanken, Mandsmod i hans Optraeden, Sikkerhed i Formen, Varme i Udtrykket, og sin Gudinde, Sandheden, tro under alle Faaser, stod han, den Hædersmand, i enhver Kamp som den vakre, frygtløse og daddelløse Ridder for den gode Sag, uden Spørgsmaal om, i hvilket Partis Haand den laa.“ Som vor nysnævnte Forfatter oplyser, sluttede Holmboe sig i Begyndelsen af sin Storthingsfærd nærmest til Oppositionen, det vil sige, dens Synsmaade stod for hans Betragtning som den rigtigste, og i Medfør af denne hans Ansuelser blev han paa de 3 første Thing valgt ind i Protokollkommissionen, hvor han — som altid under sin Storthingsvirksomhed — tog virksom Del i Forhandlingerne. Navnlige optraadte han i 1842 skarpt mod den i Treaarer viste Fremgangsmaade i Universitetets Anliggender, idet man paa en vilkaarlig Vis her gik frem mere efter personlige Hen syn end for at fremme Videnskabens sande Lære; videre fastholdt han med megen Styrke Rigsret mod Medlemmerne af den norske Statsraadafdeling i Stockholm, da Forhandlingerne med Danmark om Regulering af Drefundstolden vare førte paa en Maade, der ikke stemte med Norges Værdighed og Interesse, og for hvilken Tilsidejættelse Dhr. efter hans Opfatning bar Skylden. Overhovedet maa det gjentagende bemærkes, at Holmboe aldrig viste Mangel paa Mod, selv om det skulde gaa haardt til. Fra Thinget 1848 havde han altid Sæde i Kirkekommissionen, og det skjønnes let, at de Sager, der hørte ind under dens Omraade, laa hans Udvikling og Interesser nærmest. Hans Standpunkt har i det Hele været Frihedens og Selvfrylens. Saaledes var han stedse af den Mening, at Kirken burde have sin egen Repræsentation i Menigheden, og han kjæmpede derfor i 1862—63 for Loven om Menighedsraad paa dens mest folkelige Grundlag; videre var hans Virksomhed i 1859—60 fremtrædende i Behandlingen af Skoleloven for at fremme den videst mulige Oplysning, og idet han gav sin Stemme for Skoledirektorsinstitutionen, som i den senere Tid fra mange Kanter har været paastaet overskødig, saa stete det med fuld Overbevisning om, at hvad enten man kaldte den nye Mand Skoledirektor eller noget Andet, saa var Skolens Anliggender saa vigtige og mangfoldige, at de fuldt vel trængte en Mand, der udelukkende kunde lægge al sin Gjærning paa deres Pleje, om man skulde kunne vente en fast og bestemt Fremgang. — Vi ser vistnok Holmboe paa det Sidste i enkelte Sager dratte agterud for Tidens Bevægelse, saaledes maa hufkes hans Stemmegivning mod Juryn og hans Optraeden i 1865 mod Skolereformerne, idet han stærkt fastholdt det gamle Latinstudium; men det maa holdes den gamle Mand tilgode, om han ikke kunde følge med paa Alt, og stor Tak bør ham vides for hans ligefremme Optraeden, naar han troede, at Sandheden burde siges. En smuk Paakjænnelse af hans Fortjenester viste Stortinget ham ved Bestemmelsen af hans Pension. Regjeringen havde foreslaaet den fulde Gage 1,100 Spd.; men Kommissionen havde med al Anerkjendelse af hans Gjærning ikke troet at burde indstille til et højere Bølg end 1,000 Spd., da dette er det Beste, som man udenfor ganske særegne Omstændigheder bevilger som Pension. Amtmand Wall er i Bevilgningsfager sparsommelig nok; men han syntes dog her, at man

uden betænkelige Følger kunde gjøre en Undtagelse fra det almindelige Princip, da Alle jo vidste, at Holmboe var en Mand af Fortjenester, som man ikke ofte stødte paa, og han foreslog derfor Bevilgning af 1,100 Spd. Ogsaa Schweigaard bemærkede, at Holmboe havde store Fortjenester af sin Skole, at han havde uddannet en Stare Disciple, som satte ham meget højt, og deres Dom deltes af Mange, Mange i den norske Nation, saa det var ham imod at stemme for mindre end det af Wall foreslaaede, hvilket ogsaa med langt overvejende Flertal blev vedtaget som Storthingets Beslutning. Af sin Konge fik han i 1848 St. Olavs-Ordenen og blev ved sin Fratreden fra Skolen i 1862 prydet med Ordenens Storkors, ligesom Bergens By ved samme Lejlighed gav ham en smuk Gæstfest.

Som Forfatter har Holmboe, naar undtages endel Afhandlinger over pædagogiske Emner i en Række Skoleprogrammer, flere spredte Avisartikler samt en Oversættelse af Krummachers Elija, ikke indtaget nogen mærkbar Stilling. Herfra har han været hindret ved meget Arbejde saavel paa Skolen som i offentlige Hverv, hvortil vel videre kommer en Djenstgjærd, som han fik i Aarene nogle og Femti, hvilken siden udviklede sig til fuldstændig Blindhed, uden at dog hans Evner eller Arbejdskraft forøvrigt derved blev synderlig svækket. Sin Undervisning paa Skolen kunde han ligefuldt besørge, da han var saa vel hjemme i sit Fag, at han for den Sags Skyld ikke behøvede Synet, og hans personlige Fremtræden havde saamegen Værdighed ved sig, at Ordenen ligefuldt blev overholdt. Da han i 1862 forlod Skolen, rejste han med sin Hustru, Henriette Løberg, til Kristiania for der at tilbringe sine Alderdoms Hviledage, og han overstod her for et Mars Tid tilbage en haard og farlig Sygdom. I Høst flyttede han med sin Hustru ned til Svogeren, Sorenstr. Mubert i Jarlsberg, hvor han den 23de Maj hensov. Hans Død har vakt Deltagelse i saa mange Kredse, der erindrede ham med megen Kjærlighed, og den festlige Højtidelighed, hvormed han blev begravet fra Sande Kirke den 28de Maj, idet mange Tilrejsende af Benner og Befjendte strømmede til langvejs fra for at følge ham til Gravens Hvile, vidner om, at Ugtelsen og Kjærligheden til den gamle Hædersgubbe holdt sig til det Sidste. — b.

Fra Wisconsin.

Af B.

(Slutn. fra No. 22).

Langt om længe kom endelig Mr. Knapp til orde og talte omtrent saaledes:

Mine Herrer! Jeg vil kun fremføre den rene Sandhed for Eder, — ikke krænte Retten ved at fare med Sladder eller bruge usømmelige Skjeldsord. Sid min Standsbroder og Modstander havde gjort det Samme! Jeg vil ikke nærmere komme ind paa hans Paastande; thi da maatte jeg bruge Hammer! Ikke omtale Mr. Smiths Sindsbefæffenhed; thi da maatte jeg bruge Tang! Ej berøre Miss Carolines Arme; thi da behøvede jeg Spade! Jeg vil kun fremhæve for Eder, hvad I forresten selv kan se, at disse Pletter ej er fremkomne ved Bølg, men synes at være denne farvede Dames kunstige Hudfarve, og er der nogen af dem, som ej tilhører hendes naturlige Befæffenhed, saa har hun sig selv at takke for dem ved den Modstand hun gjorde, da Hr. N. med fuld Ret hjalp hende ud af sit Hus.

Han paaviste derpaa, støttende sig til Vidners Udsagn, og ved nærmere at fremstille de oplyste Omstændigheder, at det i alle Fald maatte have været den højre Arm, der var beskadiget, og ikke, som foregaves, den venstre. Til Slutning omtalte han forat bevise, hvilken Vegt man kunde tillægge Hr. Smiths Vidner, følgende Historie:

„En Tyv stjal et Par Sko. To Vidner af lagde Ed paa, at de havde seet ham stjæle dem. To andre fik sex Cent for Milen og en Dollar Dagen forat komme langvejs fra og bevidne, at de ej havde seet ham stjæle dem. Tyven blev frikjendt, og Anklageren maatte betale Sagens Omkostninger.“

Denne Anekdote vandt stort Bifald; men jeg

tror ikke, at Skraalerne selv vidste, hvad de lo af; thi dette var jo den mest bidende Spot over deres egen Retspleje.

Nu begyndte Mr. Bodkin at hufere paanyt, og Mr. N. og flere med ham forlode Retsfalen forat undgaa at høre hans Grovheder. Han gik ind i Bogsamlingen og opsogetes der af en Herre, der allerede forhen blandt Tilhørerne havde tiltruffet sig hans Opmærksomhed ved sit smukke, fornemme Ydre og ved sin Dragt, idet han bar en polsk Hue paa Hovedet og den store vide Kappe kastet tilbage over den venstre Skulder. Denne Mand kom hen til N., forestillede sig som Grev Honasty, ungarsk Adelsmand, paa Grund af sine Ansuelser Fjgting, og nu Jorddyrker i Wisconsin i Nærheden af Maddison. Han havde kjøbt eller claimed en stor Landstrækning ved Wisconsin-Floden, var især med at opdyrke dette Land, havde anlagt en By, indrettet en Dampfærge og Mangt og Meget, hvoraf Noget Ikkedes, Andet mislykkedes; thi han var en driftig og flink Jvætsmand. Han viste N. megen venlig Opmærksomhed, tilbød ham Pengelaan, hvis han behøvede saadant, og gav ham mange gode Raad, der kom vel med i de uvante og ubehagelige Forhold, han var kommen ind i.

Lidt efter lidt hendøde Tummelen i Retsfalten, og man kunde deraf slutte, at Juryn var luffet inde forat raadslaa om sin Kjendelse. Denne lod ikke længe vente paa sig; det løb snart fra Mund til Mund, at Hr. N. var erklæret: „Guilty in assault and battery.“ Skjøndt dette Udfald efter det Forefaldne ej kunde være uventet, var det dog for dem, der kjendte N., mildest talt underligt at høre, at han skulde være funden skyldig i „Overfald paa fagesløs Mand“. Dommen lød tillige paa, at han skulde betale 10 Dollars i Sagsomkostninger, 10 i Bøder og 6 til hvert Vidne, ialt omtrent en 50 Dollars.

Senere — nogle Uger efter — sammentraadte „The board of super visers“, en Samling af Byens Fædre. Disse erklærede Retsens Dom for ugjeldig, hævdede Bøderne, men stadfæstede de øvrige Omkostninger, saaat N. ialt blot skulde have en 40 Dollars at udrede.

N. fandt det ikke Umagen værd at drive Sagen videre, fravalde derfor sin første Beslutning, at tage Overdom ved Højesteret, og gjorde saaledes Ende paa hele det latterlige Skuepil.

Flere af Maddisons bedre Folk kom om Aftenen til N. og bevidnede ham deres Deltagelse, og hvor skamfulde de paa de Styrendes Begne sølte sig over, at Saadant kunde hende i deres By.

Ogsaa hans norske Venner samlede sig om ham og vare meget modfaldne; men snart snakkede de sig dog i godt Lune igjen, efterat de to Gange havde spist tilastens, først i deres eget Gæstgiveri og derpaa hos N., hvor de bevættedes med lidt særdeles Forplejning, saa Alting blev godt igjen, og hver drog til Sit, særdeles oplivede af Optrinnet.

De gode Norske kom ofte siden og besøgte N., satte sig ned hos ham, sukede og sagde: „Dette var fælt lejt.“ Den One vilde ikke havt det for en Daler, den Anden ikke for to. Og alle gavede ham Flekkestinker og Meltonder og saa meget Mad, at den arme Mand var ganske opraad forat faa Plads dertil i sit lille Hus. En Dag hørte han saaledes det jebdanlige: „Si, Ho, Ha“ borte paa Prairien, og det viste sig, at det var en Nummedøl, der drev sine Dyr frem med et helt Læs Flek og Smør i Foræring til ham fra hans forskjellige Venner og Befjendte.

En anden Gang saa han ligesom noget Loddent bevæge sig i det Fjerne. Masken kom nærmere og blev tilsidst til en Mand, der bar 13 Haner paa en Stang over Skuldrene. Tyren gjorde mange Undskyldninger for Gavens Ubetydelighed; men han havde ikke været god til at faa Sigte paa flere. Han havde nemlig skudt dem i Trætoppene udenfor sit Hus, hvor Amerikas frie Høns have sin Bopæl.

Staffels N. Det Sidste blev værre end det Første. Tank, tretten døde Haner paa en hed Sommerdag!

Om Vinteren havde han været ligesaa ilde stelt med en Mængde levende Høns, man havde foræret ham. Først havde han, for de ej skulde fryse, puttet dem i et ynkeligt Jordhul, som kaldtes Kjælder; men da han der fandt det for uhyg-

